

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

The image shows the front cover of an antique book. The cover is decorated with a traditional marbled paper pattern, featuring dark, swirling veins of brown and black against a lighter, reddish-brown background. The spine of the book, visible on the left, is bound in a dark green, textured cloth. In the upper left corner, there is a small, rectangular title label with a decorative, scalloped border. The text on the label is printed in a classic serif font.

Richardt & Secher.
Herregaarden
Gjessinggaard
i Jylland,
1859.

af J. Heide, skildt.

C.A. Reitzels Forlag

Em. Larsen og C^o lith. Inst.

GJESSINGGAARD

i Jylland.

GJESSINGGAARD

i Jylland.

Om trent midtvejs mellem Staden Randers og Ladestedet Udbyhøj, tæt ved Landevejen mellem disse to Steder, ligger i det gamle Nabo Sysfel Herregaarden Gjesfinggaard, i Randers Amt, Nør-Hald Herred og Tvede Sogn. Afstanden baade fra Randers og fra Mariager er 2 Mile, og Gaardens Marker grændse til Randers Fjord.

Denne gamle Gaards Ejere kjender man fra anden Halvdel af det 15de Hundrebaar; men Oprindelsen til dens Navn er uvis. Man har villet ulede Navnet af Hovdingen Thorkild Gøssa, der boede i eller ved Hornstoven; dette Sted maatte da søges i Tvede Sogn. Denne Hovdings Døtre morede sig en Gang under Krigen imellem Kongerne Svend Estridsen og Harald Haardraade med at spotte den sidste, der havde i Sinde at hjemsoge Danmark med sin Flaade: de stare nemlig Ankere af Ost og sagde, at saadanne Ankere nok kunde holde den norste Konges Hærskibe. Næste Vaar kom Harald; han brændte Thorkilds Gaard og tog hans Døtre til Fange; de bleve førte bundne for Kongen og mindede om, hvorlunde de havde spottet ham; den ene af dem, Dotta, svarede: Saaledes var det igaar. Faderen maatte løskjøre dem i dyre Domme. Den her anførte Mening om Oprindelsen til Gaardens Navn maa man lade staa ved sit Værd. Den første bekjendte Ejer af Gjesfinggaard var Oluf Friis. I Aaret 1473 kundgjorde nemlig Bæbneren Philippus Ottesen i Tvede, at han havde fiddet over et ret Skifte med sin Broder Oluf Friis paa sine egne og sin Søsters Jomfru Abels Vegne, saa-

ledes at Oluf Friis skulde have Gjesfinggaard og Gjesfing Mølle, en Gaard i Tvede, 2 Bol sammesteds, al Svenstrup i Onsild Herred, med Undtagelse af det Gods, som tilhørte Kirken, end videre Sloven Havn (i Onsild Herred), og det Gods i Kolte (i Ring Herred), som deres Fader kjøbte af Hr. Christoffer Lykke. Oluf Friis var Foged paa Ralls Slot, da han 1484 fik et Tingsvidne af Hald Herredsting, at hans Forældre havde givet Skuld og Rente til Tvede Kirke paa det Billaar, at der skulde siges en ugenlig Messer hver Loverdag for deres Sjæle, og at Philippus af Tvede og Nis Munk tit og ofte havde været til Tinge og lastet og læret, at denne Messer ikke var bleven holdt, og at Oluf Friis deslige tit og ofte havde læret det samme. Denne Ejers af Gjesfinggaard var i adskillige Aar Slotsfoged paa Ralls; han havde 1486 Forsædet paa Vster-Lisberg Herredstret og døde før 1503. Efter ham tilhørte Gjesfinggaard hans Søster Fru Birgitte Ottesdatter. Hun pantsatte en Gaard i Slagtved (nu Glatved, i Hoed Sogn, Sønder Herred, Randers Amt) for 300 Mark til Biskop Niels Klavsen Glade i Aarhus, og dermed grundlagde han et Alter i Aarhus Domkirke for den hellige Marie Magdalene. Fru Birgitte og hendes Søn Otte Munk havde ligeledes laant 46 Mark danske Penge af Mikkel Sørensen i Tørrild, der 1507 gav Niels Klementsens, Forstander i Ring Kloster, Fuldmagt til at indkræve og oppebære denne Sum. Efter Fru Birgitte blev hendes Søn Otte Munk Ejers af Gjesfinggaard. Han og Broderen Lars Munk i Hungstrup skjedede 1522 til

GJESSINGGAARD

i Jylland.

Hr. Lyge Krabbe til Bustrup, senere Danmarks Riges Marsk, et Bol i „Brov“ i Sønder Herred. Den næste Ejer var Sønnen Niels Munk, hvem Gaarden tilhørte i Aaret 1545. Da skjødede nemlig Lars Lunov til Rudgaard, Bøvner, til sin Svoger Niels Munk til Gjesfinggaard et Stykke Skov, kaldet Havn, i Dnsild Herred, imellem Skrodstrup Skov og Hebel. Aaret efter gjorde Axel Juel til Billestrup Magefliste med Niels Munk og dennes Moder Fru Kirsten Nielsdatter til Hastrup saalunde, at han overlod dem en Gaard i Jlsøj i Øster-Torslev Sogn og et Bol i Øster-Torslev. Med Rigskansleren Antonius Bryske til Langesø havde Niels Munk en Trætte om Markeskjeldet imellem Jlsøj og Gjesfinggaards Marker, og desaaarsag udgik der i September 1554 en kongelig Befaling til Oluf Munk og Erik Krabbe, Rigsråder, Erik Skram, Landsdommer i Jylland, Jon Madsen Biffert o. fl. Adelsmænd til at møde paa Aastedet og dømme i Striden i November Maaned s. A. Derpaa fik Niels Munk i Slutningen af denne Maaned et Tingsvidne af Halds Herredsting om dette Markeskjel. Et Vidne af Viborg Landsting, udstedt 1566 af Axel Juel til Billestrup og Palle Juel til Strandet, Landsdommere i Jylland, kundgjorde, at Niels Munks Fuldmægtig havde ladet læse et Vidne af Nørre-Hald Herredsting fra 1548 angaaende et Sandemands Tog om Skalmstrup og Tvede Marker. Aaret efter stævnedes Niels Munk for Retten den oven nævnte Axel Juel som Børge for Jesper Munks Børn for en Jord, kaldet Mølle-Ris, hvilken han tilholdt sig som Enemærke til Hungstrup, imedens Niels Munk paastod, at den skulde være fællig for alle Gaardejere i Sognet. Overensstemmende med en ældre Landstingsdom beholdt Axel Juel dette Enemærke paa hine Børns Vegne. Niels Munk var gift med Fru Verette Ottesdatter Kruse og efterlod sig to Sønner, af hvilke Otte Munk arvede Gjesfinggaard. Han var gift med Fru Kirsten Juel, Datter af Enevold Juel til Abjærg og Fru Inger Flemming. Gjesfinggaards sidste Ejer af denne St Munk, hvis Baaben var en Solbjaelle, belagt med en Birranke, var Christen Munk, den forrige Ejers Broder. Han var gift med Fru Anne Skram, Datter af Erik Skram til Tjele og Fru Maren Løvenbalk, og ejede Gaarden 1586. I Aaret 1598 blev han stævnet for Retten af Præsten Jakob Therkilsen i Søften for en Gaard i Nørring (i Folby Sogn), som var Præstens Annegaard, og som Kong Frederik den anden havde tilkøbt Christen Munks Hustru.

Hr. Jakob mente, at hendes Mand tilegnede sig mere Skov og Oldengæld end Mageflistebrevet gav ham Ret til, paa Grund af et Brev fra Kongen til Fru Annes Broder, afdøde Jørgen Skram til Tjele, hvis Arving hun var, angaaende denne Herlighed. Sagen havde været for Landstinget, hvor Præstens Klage var bleven kjendt magtesløs, indtil Kongen og Rigsrådet anderledes maatte beslutte. Da i Mageflistet var undtaget, hvad der tilkom Præsten, mente denne, at Christen Munk ikke kunde tilegne sig mere end det, der i gammel Tid havde fulgt Kongen og Kronen, og dette vilde han have paadømt den første almindelige Herredag. Ligeledes indstævnedes han Landsdommerne for Herredagen. Ved Mageflister med Kongen fik Christen Munk i Aaret 1600 i Gangsted Sogn en Gaard og i Tvede Sogn en Gaard, kaldet Bjerregaard. Denne Gaard havde før været en adelig Gaard; den blev fort efter delt i Over- og Neder-Bjerregaard. Hovedgaarden Hungstrup, der ligeledes i lang Tid havde tilhørt Utten Munk, købte han 1608 af den daværende Ejer Eske Brof til Gammel-Estrup og lod derpaa Gaardens Bygninger nedbryde. Det hedder derfor ogsaa i Egnen: „Gjesfinggaard den røde lagde Hungstrup øde.“ Christen Munk ejede ligeledes Lynghygaard. Han døde 1612. Ham arvede Søsteren Fru Kirstine Munk, hvis Hægtefælle var Henrik Krag til Trinderup. Hun var Enke, da hun i Aaret 1618 solgte sin faderne Gaard, der nu gik over i en anden gammel dansk Hæts Hænder, nemlig Villie-Juelernes.

Den nye Ejer var Rigsråd Jøer Juel til Billestrup. Han blev født 1563 paa Billestrup og var en Søn af Axel Juel, Landsdommer i Nørre-Jylland, og Fru Kirstine Lunge. Indtil sit 10de Aar fik han Undervisning i Hjemmet og blev derpaa sat i Viborg Skole, hvor han tilbragte 6 Aar. Med sin Hovmester drog han derefter til Wittenberg, studerede ligeledes i Leipzig og Strasborg, besøgte siden Frankrig og Italien og tilbragte i det hele 6 Aar i Udlandet. I Rancelliet tjente han siden 5 Aar, indtil han efter sin Moders Død drog til Hjemmet for at stifte med sine Søskende; Faderen var død længe i Forvejen. I Aaret 1591 ægtede han Jomfru Maren Sebested, en Datter af Walte Jensen til Holmgaard og Frue Sofie Wilde. 1598 blev han Landsdommer i Nørrejylland, hvilket Embede han forestod i mange Aar; tillige blev han Lensmand over Gudum Kloster. Et Aars Tid derefter mistede han sin Hustru og var nu Enkemand indtil 1602, da han giftede sig med Jomfru

GJESSINGGAARD

i Jylland.

Ingeborg Parsberg, Datter af Christoffer Parsberg til Sodal og Fru Dorte Munk. 1617 blev han Medlem af Rigsraadet og Befalingsmand paa Børling Slot (nu Ryssesten). De kejserlige Troppers Indfald i Jylland i Efteraaret 1627 tvang ham til at forlade Billestrup, hvor han den Gang opholdt sig, og med sin Familie at søge Tilflugt i Norge. I Kongelf (i Bahuslen) blev han hjemsogt af sin gamle Eygdom Fodgigt, og her døde han i November 1627 og blev begravet i Byens Kirke. Af begge sine Ægtefæder efterlod han en talrig Afkom. Paa Hvingstrup fik Iver Juel 1621 Skjøde af Anders Friis til Krabbesholm, hvem denne Ejendom havde tilhørt et Par Aars Tid. Til Hvingstrup hørte Hjornekar Mølle, 3 Gaarde i Skalmstrup og 7 Gaarde, hvoraf den ene var øde, og 6 Huse i Tvede samt 2 Gaarde, 1 Bol og 3 Huse i Hvidsten By, Gassum Sogn. Til selve Gjesfinggaard hørte i Tvede Sogn, Skalmstrup By 1 Gaard, i Tvede By 2 Gaarde og 2 Bol og Gjesfinggaards Mølle, i Øster-Torslev Sogn og By 1 Gaard og 7 Gadehuse og i Nishøj By 2 Gaarde og 1 Bol; endvidere: det oven nævnte Stykke Skov „Havn“ (eller „Haven“). Til Møllen hørte Fiskeriet i Røddi- eller Ny-Aa, lige ned til Fjorden.

Gjesfinggaard tilfaldt Iver Juels Son af første Ægtefæde Malte Juel. Denne Mand blev født paa Billestrup i April 1594. Efter sin Moders tidlige Død blev han i sit 6te Aar sat i Huset hos Mester Christen Fos, der havde været Faderens Hovmester paa dennes Udenlandsrejse, og hans Hustru Lisbeth Lavridsdatter i Viborg. Da hans Lærer senere blev Kannik i Aarhus, fulgte Malte Juel med ham did og var der i flere Aar, med Undtagelse af en kort Tid, da Staden blev hjemsogt af Pest. Denne Nædselstid tilbragte han hos den lærde Holger Rosenkrands paa Rosenholm. I en Alder af 14 Aar begyndte han sine Udenlandsrejser, ledsaget af en Hovmester, der ligeledes havde Tilsyn med to andre unge Adelsmænd, Tyge Sandberg og Mogens Lyffe. Tidlig om Vaaren 1608 sejslede de fra Kjøbenhavn til Moskva og besøgte derpaa Universiteterne i Wittenberg og Giesfen, hvor de tilbragte 1½ Aar. Men da hans Fader var bleven advaret om, at Hovmesteren „slog sig til adskillige Utilbørligheder“, kaldte han Sønnen hjem. Det varede imidlertid kun en søje Tid inden Faderen fik udsat en ny Hovmester til ham, og nu opholdt han sig i Frankfurt an der Oder og Leipzig til 1613, da han atter blev

kaldet hjem. Dog ogsaa denne Gang blev han kun kort Tid i Fædrelandet; thi om Vaaren 1614 drog han paa egen Haand over Tyskland og Svejts til Frankrig; i Genf udvidede han sine Kundskaber i fransk og lærte tillige noget Italiensk. Opholdet i Genf blev imidlertid forkortet ved, at han gjorde Beskjendtskab med Hertug Julius Henrik af Sagen, der var paa Besjen til Savoyen for at træde i dette Lands Tjeneste; til ham sluttede Malte Juel sig med 3 Heste, og i Savoyens Hær kæmpede han indtil Freden var bleven sluttet. Hertugen af Sagen ledsagede ham nu til Tyskland, efterat hin for-gæves havde ventet en Ansættelse i den franske Hær. Efter nogen Tids Ophold ved Hoffet i Heidelberg hos Kurfyrst Frederik, den senere saa ulykkelige Konge af Böhmen, skiltes de ad. Malte Juel gjennemrejste nu Italien og en Del af Frankrig, besøgte derpaa London og kom endelig over Nederlandene tilbage til Viborg i Januar 1619 efter at have tilbragt henimod 10 Aar i fremmede Lande. I Maj s. A. traadte han under Herredagen, der den Gang blev holdt paa Andvordstov Slot, i Kongens Tjeneste som Hoffjunker. Da Kongen 1621 lod hævve noget Mandskab og om Vaaren drog til Holsten, fulgte Axel Juel med ham og modtog ved Tjebo Hoffanen af hans Haand; men allerede i Juli Maaned blev Mandskabet aftallet. Kort derefter ledsagede han Rigsraaderne Jakob Ulfeld og Holger Rosenkrands, der afgik i diplomatisk Tjeneste til Nederlandene, som Marskalk. Efter hjemkomsten herfra blev han Kammerjunker hos Kongens ældste Son Prins Christian. Ved dennes Hof tilbragte han halvfjerde Aar og blev derpaa den 1ste Maj 1625 Befalingsmand over Christianopels Len. Det foregaaende Aar havde han trolovet sig med Zomfru Anna Ramel, Datter af Henrik Ramel til Bækkeskov i Skaane og Fru Else Brahe. Bruden var forældreløs, hvisaarlag hendes Moder og Plejemoder, Fru Anne Brahe til Søberød, gjorde deres Bryllup, hvilket stod i Landskrone den 4de Septbr. 1625. Deres Ægtefæde blev velsignet med elleve Børn, af hvilke en Son og tre Døtre overlevede Faderen. Efter derpaa at have tilbragt nogle Aar i Ro i Hjemmet, afgik han i Maj 1631 som Sende-mand til Rusland. Sørejsten var ikke uden Fare; thi en Dag udbrød der en stærk Ild i Skibet midt paa Østersøen; dog kom alle uskadede i Land. I Moskva holdt Axel Juel sit Indtog med et Følge af 32 Personer; Underhand-lingerne med den russiske Regering gik i Langdrag, og først i Slutningen af

GJESINGGAARD

i Jylland.

Oktober kom han tilbage til Kjøbenhavn. Aaret efter blev han Hovedsmand i Christianstad Fæstning og Len; her var han 7 Aar og blev derpaa Hovedsmand paa Bøvlings Slot, efter at have været i et Statsærende hos Kurfyrsten af Baiern. Da den svenske Krig var udbrudt, blev han i Januar 1644 som en Mand, der kjendte noget til Krigsvæsenet, Kommandant i Christianstad og den 1ste Maj s. A. tillige igjen Lensmand over det dertil hørende Len. Under Krigen var Fæstningen blokeret af en svensk Hærsdeling i en Tid af 4 Maanedere. Endelig blev han i Juni 1647 Medlem af Rigsraadet, og s. A. blev han sendt til Dresden for at afhente sin forrige Hertes, den udvalgte Konges, Lig. Kun henimod et Aar var han Rigsraad; thi den 5te Juni 1648 blev han bortkaldet fra denne Verden og den 26de Juni s. A. begravet i Lunds Domkirke. I Ligprædikenen siges, at han for sin Fromhed og Retfærdighed og sit oprigtige Hjærtelag var elsket og æret af hver Mand. Christianstads Skole og Høspital fik Beviser paa hans Gævmildhed.

Det var i Aaret 1629, at Malte Juel af sin Stifmoder og sine Søskende fik udlagt sin Arvelod efter Faderen og efter sine afdøde Søskende Berner Juel og Fru Kirsten Juel nemlig: Gjesinggaard, der udgjorde 2 Læster eller 48 Tdr. Hartkorn, Skove til 440 Svins Olden, Gjesinggaards Mølle, 5 Gaarde i Skalmstrup, 9 Gaarde og 8 Bol og Gadehuse i Tvede, de 2 Bjerregaarde, Hjørnekær Mølle, 4 Gaarde og 1 Bol i Hald Sogn og By, 1 Gaard og 1 Hus i Spentrup Sogn og By, i Gassum Sogn, Hvidsten By 2 Gaarde, 1 Bol og 3 Huse, Gassum By 2 Gaarde, 1 Bol og 2 Huse, i Øster-Lorslev Sogn og By 1 Gaard og 11 Huse, Jløhøj By 4 Gaarde og 1 Bol, i Faarup Sogn og By 1 Bol, i alt 380 Tdr. 2½ Skp. ½ Fdt. Hartkorn Nabomaal. — Af Hans Berneskov til Vidløse kjøbte Malte Juel 1630 Hovedgaarden Birkholm (nu Løvenborg) samt Jordegods i Merløse Herred, og af Lyge Brahe til Thostrup, Embedsmand paa Skivehus, fik han Aaret efter Skjøde paa mere søllandst Gods, i Lusse og Merløse Herreder. Af Baldemar Lykke til Grinderslev-Kloster kjøbte han 1645 en Gaard i Merløse og en i Lusse Herred.

Malte Juels Onke Fru Anne Kamel overlevede sin Mand indtil 1661. Sønnen Jver Juel til Birkholm var allerede i Septbr. 1649 gaaet til sine Fædre i en Alder af 14 Aar. Birkholm og en Del af Gjesinggaards Gods tilfaldt desaarfag 1661 hendes Datter Jomfru Margrete Juel, som kort efter

ægtede Mavrids Podebuss til Einisdalsborg, der saaledes fik sine allerede store Ejendomme forøgede med en Hovedgaard, 2 Møller, 73 Bøndergaarde, en Gaardspart og 32 Huse samt 3 „Kirkegaarde“, i alt 673 Tdr. 2 Skpr. 1 Fdt. 1 Alb. Hartkorn under Birkholm, hvoraf selve Hovedgaarden med den ene Mølle udgjorde 68 Tdr. Uger og Engs Hartkorn og 9½ Td. 2 Skpr. Skovsklyd. Gjesinggaards Lod i Sølland udgjorde 3 Gaarde og 1 Gaardspart, i alt 27 Tdr. 5 Skpr. Hartkorn; desuden havde Jomfru Margrete kjøbt 2 Møller, 7 Gaarde, 1 Bol og 2 Huse, saa at hele Jordebogen indeholdt 818 Tdr. 1 Skp. 1 Fdt. Hartkorn; der var intet øde Gods og næppe synderlig store Agterstader (Nestancer). Mavrids Podebuss, der i Aaret 1676 blev Friherre, blev efterhaanden Ejer af Hovedgaarden Gjesinggaard med hele Godset, og kjøbte desuden, ligeledes 1676, af Bertel Bartholin Holbæk Slots Ladegaard med tilhørende Huse og Vandmølle; men han kom snart i en saadan Gæld, at han for 1684 maatte pantsætte Gjesinggaard til Frederik v. Bittinghof, kaldet Scheel. Sidst nævnte Aar underhandlede de om Salget af Birkholm med frit Birk, Ladegaardene Jullerup og Ebbeltved og Holbæk Slots Ladegaard med i alt 705 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdt. Hartkorn for 24.000 Rdlr.; en Lønde Hartkorn blev saaledes beregnet til 34 Rdlr. Godset skulde dermed indløses fra Kreditorerne, og omtrent 6.500 Rdlr. gaa af i Bittinghofs Krav paa Gjesinggaard, saa vidt den Sum kunde række. Ejendommen skulde efter en foreløbig skriftlig Overenskomst tiltrædes den 1ste April 1684, og en af Betingelserne var, at det Kræg, som for Agterstader var frataget Bønderne siden sidste Mikkelsdag, skulde gives dem tilbage, ligesom og de Forskrivninger, de muligvis havde udstædt, og al Agterstade eftergives dem indtil den 15de April. Det endelige Salg fandt først Sted i Aaret 1687. I Følge Regnskab over Indtægter og Udgifter paa Gjesinggaard og Tvedegaard fra 1ste Maj 1683 til 1ste Maj 1684 udgjorde det besatte eller beboede Bøndergods 299 Tdr. 2 Skpr. Hartkorn. Med den forrige Ridesfoged Lars Jensen havde Ejeren en Retssrid. — End ikke efter Salget af Birkholm kunde Mavrids Podebuss beholde Gjesinggaard i Fred. I Marts 1687 fik han Eftergivelse af de Skatter, han skyldte Staten for sine søllandste Godser, hvilke Agterstader især vare en Folge af, at Baronen havde troet ved Opnaaelsen af Friherrens Forrettigheder at have friet sine Hovedgaarde for Skatter; Amtsskriver Brink havde ikke paa sin Fortegnelse opført alle Agter-

GJESSINGGAARD

i Jylland.

stader; der var endnu 932 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ β tilbage for Aarene 1683 og 1684; for disse Penge havde man krævet Baron v. Bittinghof, og da han havde betalt dem, tog han atter Gjesfinggaard i Besiddelse. Mavrids Podebust klager i April 1689 til Kongen over, at han tilsidst vil blive aldeles ødelagt, da Renten daglig løber op, hvis den oven nævnte kongelige Bevilling ikke snart træder i Kraft. Om det har været længe eller kort, inden han fik sit Ønske opfyldt, vides ikke; men vist er det, at han vedblev at være Ejer af Gjesfinggaard.

I hans Tid gjorde Præsten i Tvede Krav paa Tiende af Hungstrup og de to Møllers Marker. I August 1690 fik nemlig Forpagteren paa Gjesfinggaard Christian Vos et Vidne af Støvring og Nørre-Hald Herreders Ting, at han havde for Retten fremstillet to Kaldsmænd, som vidnede, at de havde stævnet Hr. Christen Sørensen i Tvede, for at han skulde høre Vidner angaaende Hungstrup Mark og Gjesfinggaards og Hjørnekær Møllers Marker, der hørte under Gjesfinggaards Hovedgaardstægt, men hvoraf Præsten krævede Tiende. En i Stovby bosiddende Mand vidnede, at han i de 15 Aar, da han boede i Tvede, ikke vidste, at der blev ydet Tiende af disse Marker; men nu havde han i 8 Aar været borte fra Sognet. Præsten spurgte ham, om han med god Samvittighed kunde benægte, at Hs. Egt. Baronen, da han efter sin forrige Ridesfogeds Død kom til Gjesfinggaard og indsatte en anden i den afdødes Sted, havde sammenkaldt samtlige Tvede Sognemænd og sagt til dem, at han vilde fratage Mændene deres Jorder, for at Præsten ikke skulde faae Tiende deraf; men Manden svarede, at deraf vidste han intet. To andre Mænd, af hvilke den ene tidligere havde været Ridesfoged paa Gjesfinggaard, vidnede ligeledes, at de aldrig havde vidst, at der gik Tiende af de omtalte Marker. — I Aaret 1695 bortforpagtede Baronen til den oven nævnte Christian Vos Gjesfinggaard paa 2 Aar fra 1ste Maj af for en aarlig Afgift af 600 Rdlr. i gode Kroner, der skulde udredes med en Trediedel til 1ste Juni og de to Trediedele til næste 1ste Maj. Kirke- og Konge-Tienden, som Baronen havde i Livsfæste af Tvede Sogn, skulde Forpagteren have for den sædvanlige Afgift. Dersom uheldig Indfald fandt Sted, saa at Forpagteren „ikke kunde være sig selv eller Gaarden mægtig“, skulde han have Lempelse i Pengenes Betaling. Blev Gaarden

inden de to Aars Forløb solgt, skulde han fraslytte den næste Bolborg Dag (1ste Maj) derefter.

Med Præsten i Øster-Torslev og Dalbyovre Sogne Provst Jens Prindsler havde Baron en langvarig Strid, der just ikke stiller den først nævntes Karakter i det bedste Lys. Denne Uenighed angik Fiskeriet i Gjesfinggaards Mølleaa eller Ry-Aa, hvilket Provsten for en Del tilegnede sig, skjønt det i Følge gamle Skjoder hørte til Gjesfinggaard. Efter Baronens eget skriftlige Vidnesbyrd havde Provsten, da Baron en Gang 1685 var i sin Bondegård i Dalbyovre, bedet ham om Tilladelse til at sætte 2 smaa Ruser i Mølleaaen, hvilken Tilladelse Provsten havde faaet skriftlig. Paa sin Faders Begne lod Fruen Anne Sidonia Podebust i Oktober 1699 Provsten vide, at han ikke længer maatte drive Fiskeriet paa Gjesfinggaards Grund, hvilket i nogle Aar havde været ham tilstaaet, da hun nu selv vilde lade det bruge; dette Forbud var allerede før udstædt til ham; men han havde intet Hensyn villet tage dertil og vedblev at sætte Ruser i Mølleaaen. Hun havde ventet en anden Udsærd af ham, da han nu i 14 Aar frit havde nydt dette Fiskeri; selv var hun nylig kommen til Stedet. Stævningmændene, som hun havde sendt til Provsten, paategnede, at denne svarede, at han ikke vilde fiske saa vidt Gjesfinggaards Mølleaa strakte sig, hvis man vilde tillade ham at fiske uden for Ryge Aas Munding; maatte han ikke dette, da vilde han sætte sine Garn i Aaen, hvor hans Enge stod op til den, indtil midtstrøms. End videre advarede hun ham imod at kjøre over en Eng, som hørte til en af hendes Bøndergaarde i Jishøj, hvilket Provsten havde gjort, uagtet hun havde ladet kaste Grøft for den. Nogle Dage senere blev Provsten indstævnet til Gjerlev Herredsting, fordi han havde redet over denne Grøft uagtet det ham forkyndte Forbud. En Sekretær ved Holmen Oluf Jørgensen Sommer vidnede edelig, at da han 1696 ved Mikkelsdags Tid var rejst med Baronen fra Einsidelsborg til Gjesfinggaard, og de derpaa havde ladet sig ro ud i Ryge Aa, havde de der fundet en Ruse staaende, hvilken Baron lod sine Folk optage og føre til Gaarden. Faa Dage efter kom Provsten, hvem Rusen tilhørte, og forfikkede da, at han ikke mer skulde fiske paa de Steder og ikke paa nogen Maade komme Baron for nær med sit Fiskeri. I en lang Aarrække synes denne Præst paa andres Beføstning

GJESSINGGAARD

i Jylland.

at have forsynet sig med Fisk for en billig Pris; thi en Borger i Randers Anders Povelsen Bay, der havde været Forpagter paa Gjesfinggaard i nogle Aar indtil Maj 1684, vidnede ved Randers Bysing, at Skjont Fiskeriet i Ryge eller Ny Aa, der begynder ved Gjesfinggaards Mølle og løber ud i Randers Fjord, var blevet ham forundt, og han som Folge deraf havde sat sine Flager og Ruser henimod Aaens Udløb, lod Provsten nogle Hæfter og Ruser sætte ud højere oppe i Aaen til hans største Skade. Han klagede da til Baronens Fuldmægtig, som derfor tog Synsmænd med sig; men da de kom ned til Aaen, havde Provsten borttaget sine Redskaber. Kort efter udsatte denne dog atter sine Ruser og Flager baade oven og neden for hins; ja han gik endog saa vidt i sin Iver, at han fritog Forpagterens Fisker for al Ulejlighed, idet han, som hin udtrykte sig, „røgte“ hans Ruser om Natten, saa at Fiskeren lod Bay vide, at han ingen Fisk kunde skaffe, saa længe Præsten bar sig saaledes ad. Bay blev derved kjed af Fiskeriet og hørte op dermed. Det blev ogsaa vidnet af en Bonde i Tvede, at da han og to af Frøken Anne Sidonias Karle, den sidste Gang Tinget blev holdt i Dalbyovre, kjørte ud af Porten, gik Provsten ved Siden af Vognen og ytrede i det samme, at de nu kjørte med Tyvekosterne; de havde paa Vognen 2 Ruser, hvilke de bragte til Tinget for at spørge, om nogen vedkjendte sig dem. Bonden havde da bedet dem, der vare tilfæde, om at drage sig disse Ord til Minde, hvortil Provsten intet svarede; men paa Tinget torde ingen af dem gjøre Ed paa, at han havde ment dem dermed. Provsten, der ikke vilde give sin Sag tabt, før han havde set Frøkenens Privilegium, indstævne de for Herredstinget Ladefogeden paa Gjesfinggaard og en Mand fra Tvede, fordi de havde taget en Fiskeruse, en Kubbe og en Pose med Fisk fra en af hans Folk og ført hjem med sig. De vidnede, at dette havde de gjort efter Herkshæters Befaling. Provsten vilde ikke indrømme Rigtigheden af, at Aaen blev kaldet Gjesfinggaards Møllea, og paastod, at han havde Ret til Fiskeri indtil midtstrøms, for saa vidt hans Jorder stødte til Aaen. Udfaldet af denne Strid, der fremkaldte en Mængde Herredstings Vidnesbyrd i Oktober, November og December Maaneder 1699 og Modstævninger fra Provstens Side, er ikke bekjendt.

I December samme Aar eller og i Aaret 1700 blev Baronen bortkaldet fra denne Verden; thi Gjesfinggaard med Tiliggende, som i alt var 267 Tdr.

6 Skpr. 1 Fdl. $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn, tilhørte i Januar 1701 hans oven nævnte Datter Frøken Anne Sidonia Podesbusk eller Putbus. Af dette Hartkorn udgjorde selve Hovedgaarden 66 Tdr. 7 Skpr. 1 Fdl. $\frac{2}{2}$ Alb., Gjesfinggaards Mølle skulde svare i Landgilde af 2 Kværne i Møllen 36 Tdr. Mel aarlig; men deri blev affortet 12 Tdr., for den ene Kværn, som var øde; af nogen Jord i Hungstrup Mark skulde han give 1 Tde Rug, 1 Tde Byg og 4 Lam; samtlige Tvede Bymænd skulde aarlig give 20 Tdr. Rug af nogen Jord i Hungstrup Mark. Sjørnekær Mølle svarede 15 Tdr. Mel samt 2 Tdr. 4 Skpr. Byg for den tillagte Jordlod. Ved en Fejsttagelse indførte hun i denne Jordebog som hørende til Gaarden sin Ret til den Begravelse i Aarhus Domkirke, der altid havde været hendes Wts Ejendom; hun og Søsteren Ursula Frøken af Putbus udstødte desaaarsag en Erklæring i Februar 1701 om, at de fritogte sin Broder Friherre Malte Putbus, der havde affaaet dem sin Ret dertil, for al den Til-tale, som mulig senere kunde opstaa i Anledning af denne Begravelse, hvis den skulde blive dem fradømt. I Aaret fra 1ste Mai 1704 til 1ste Maj 1705 blev der af Hæsterne ydet i Landgilde 25 Tdr. 3 Skpr. Rug, 36 Tdr. 1 Skp. Byg og 36 Tdr. 2 Skpr. Havre samt 455 Rdlr. 2 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ i Penge. Agterstaden var kun 2 Tdr. 4 Skpr. Rug, 3 Tdr. Byg og 5 Tdr. Havre samt 42 Rdlr. 12 $\frac{1}{2}$ i Penge. Men snart forværedes Forholdet; i Aaret indtil 1ste Maj 1707 blev der ydet 37 Tdr. 4 Skpr. Rug, 43 Tdr. 3 Skpr. Byg og 58 Tdr. 2 Skpr. Havre. Agterstaden var den Gang 21 Tdr. $\frac{6}{2}$ Skp. Rug, 48 Tdr. Byg, 39 Tdr. 3 Skpr. Havre, 26 $\frac{1}{2}$ Smør, 16 Lam, 25 Svin, 20 Gæs, 40 Høns, 7 Foderøgne, 1 Faar og 4 Mark Haar*). I Aaret indtil 1ste Maj 1708 ydede Hæsterne 130 Rdlr. 13 $\frac{1}{2}$ i Penge, 2 Tdr. Rug, 22 Tdr. Byg og 25 Tdr. 5 Skpr. Havre, 6 $\frac{1}{2}$ Smør, 4 Svin, 14 Lam og 11 Gæs. Agterstaden var 70 Tdr. 4 Skpr. Rug, 73 Tdr. 4 Skpr. Byg, 86 Tdr. Havre, 34 $\frac{1}{2}$ Smør, 23 Svin, 2 Lam, 10 Gæs, 48 Høns, 9 Fodernød og 4 Mark Haar. Sin moderne Gaard beholdt Frøken Anne ikke længe; thi i Aaret 1713 solgte hun den til Rancelliraad Godthard Braem, en Søn af Biskop Hans Braem i Aarhus.

I Folge det til den ny Eier udstødte Skjøde af 11te Juni 1713 var Hovedgaardstagen 86 Tdr. 7 Skpr. 1 Fdl. $\frac{1}{2}$ Alb., under hvilken hørte foruden

*) Mankehaar; 4 Mark Haar i Landgilde regnedes af lige Værdi med $\frac{1}{2}$ Skp. Korn.

GJESINGGAARD

i Jylland.

de to Møller, 1 Hus og 1 Skovhus i Tvede samt Blærehave i Mariager Sogn. Godset var 14 Gaarde, af hvilke Tvedegaard, der ogsaa forud havde været en adelig Gaard, var 14 Tdr. 2 Skpr. = Fdk. 2 Alb., de to Bjerregaarde hver 9 Tdr. 2 Skpr. Hartk., og 3 andre øde, 5 Huse med Jord, hvoraf det ene øde, og 1 Gadehus, samt Gade Mølle, alt i Tvede Sogn og By, i Skalmstrup 3 Gaarde, hver paa omtr. 7—9 Tdr. Hartk., og 4 Huse uden Hartk., 4 Gaarde og 1 Hus med Jord i Hald Sogn, 2 Gaarde, hver paa 6—7 Tdr. Hartk. og 1 Gadehus i Spentrup By, 2 Gaarde, hver paa 7—8 Tdr. Hartk. og 1 Hus med Jord samt 2 Gadehuse i Gassum By, 3 Gaarde, hver paa 6—7 Tdr. Hartk. og 1 Hus med Jord i Hvidsten By, 1 Gaard paa 6 Tdr. Hartk. i Faarup Sogn og By, alt i Nørre-Hald Herred; 1 Gaard i Borup Sogn, Røndrup By paa 7½ Td. Hartk. og 1 jordløst Hus sst., i Støvring Herred; 5 Gaarde, af hvilke de 3 hver havde 9—10 Tdr. Hartk., og 6 Huse med Jord, hvoraf 2 øde, i Øster-Torslev Sogn og By, 8 Gaarde, af hvilke 5 hver paa 7—10 Tdr. Hartk. og 5 øde Huse med Jord, i Kløhøj, 1 Gaard i Ensløv Sogn og By, 1 Gaard paa omtrent 8 Tdr. i Dalbyovre Sogn, Vindstrup By, 1 Gaard i Vindblæs Sogn, Njstrup By, alt i Gjerlev Herred; og endelig i Kallø Amt, Sønder Herred, Vejlsby Sogn og Tolstrup By 1 Gaard paa 6 Tdr. Hartkorn. Godset udgjorde 313 Tdr. 1 Skp. = Fdk. 2½ Alb., og det samlede Hartkorn saaledes i alt 400 Tdr. = Skp. 2 Fdk. — Af Kongen fik Rancelliraad Braëm, som stuvørende Ejer af en Del af Kronen bortsolgt Gods, Skjøde paa Indløsningsretten til en Gaard i Tvede Sogn og By paa 12 Tdr. Hartkorn for 1 Rdlr. i Kroner for hver Tønde Hartkorn efter de gamle Skjoder, saaledes som de kongelige Kommissærer Etatsraad Oluf Krabbe til Bjerre og Justitsraad Jens Jørgensen Seerup til Hald, Amtmand over Dronningborg, Silkeborg og Mariager Klosters Amter, vare blevne enige med ham om. For denne Udgift fik han 1731 Godtgjørelse af Baron Malte Putbus til Einfidelsborg paa dennes afdøde Søsters, Fruen Anne Sidonia's, Vegne. Braëm døde barnløs i Aaret 1735, hvorpaa Gjesfinggaard gik over til en Slægt, der nu har ejet den henimod 125 Aar.

Rjøberen var Land- og Krigskommissær og Amtsforvalter i Randers, Etatsraad Hans Folsach, efter hvis Død (1758) hans Søn Land- og Krigscommisær, Etatsraad Christian Mikael Folsach, gift med Fru Agnete v. Pulz, blev

Gaardens Ejer 1759; han blev Aaret efter adlet. Efter dennes Død tilfaldt Gaarden 1793 hans Søn, Oberstlieutenant, senere Generalkrigskommissær Hans de Folsach, der ægtede Jomfru Johanne Marie Secher, en Datter af Justitsraad Peder Nikolaj Secher til Skaarupgaard og hans Hustru Kirsten Mørch; efter sin første Kones Død giftede Folsach sig med hendes Søster Jomfru Margrete Grotum Secher. Efter hans Død tiltraadte 1838 en af hans Sønner, Kammerraad Johannes de Folsach, Gaarden, som han endnu ejer.

Gjesfinggaard har en smuk og høj Beliggenhed ved Enden af en Højslette, saa at Skrænterne ere benyttede til Have; denne er i gammel Stil med Terraßer og Hækker. Nedan for i Dalen ligger Møllen med en liden Dam og en lang grøn Engstrækning, igjennem hvilken Aaen slynger sig imod Nordøst ned til Fjorden, saa at man kan se alle de Skibe, der komme og gaa; paa hin Side Fjorden seer man en Del af Rogsø Herred. Naar man staar paa Havens Terraßer, hæver sig atter lige overfor, paa hin Side af den smalle Dal, en flodbevoget Skrænt, der kun lader den snævre Udsigt langs Dalen aaben i Nordøst og Sydvest.

Borgegaarden er omgivet med Grave. Den grundmurede Hovedbygning, der er opført i Aaret 1747 af Etatsraad Hans Folsach, hvis Navn med dette Aarstal er indmuret deri, har en Etage med Kvist og to betydelige Floje og er indesluttet paa den søndre Side af en Vold. Ladegaarden bestaar af 4 Bindingsværks Længer. Tæt uden for denne ligger en Mejerigaard, der har 3 Længer, og nær ved den de øvrige Udhuse.

Efter den gamle Matrikel udgjorde det Ager og Engs Hartkorn, der bruges under selve Hovedgaarden, 63 Tdr. 2 Skpr. 3 Fdk. 2¼ Alb.; det fri Hartkorn var end videre: 3 Tdr. = Skp. 2 Fdk. 2½ Alb. bortfæstet til Husmænd i i Tvede og Skalmstrup; Blærehave var 2 Tdr. = Skpr. 2 Fdk.; Gjesfinggaards Mølle 6 Skpr. 1 Fdk. = ¾ Alb., Hjørnekær Mølle 3 Skpr. 3 Fdk. 2 Alb., i alt 69 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdk. 1½ Alb. Efter den ny Matrikel er derimod selve Hovedgaardens Hartkorn nedsat til 46 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1¾ Alb.; bortfæstet til Husmænd 3 Tdr. 1 Skp. = Fdk. 1½ Alb.; Blærehave 2 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdk. 2¼ Alb.; Gjesfinggaards Mølle 3 Skpr. 2 Fdk. 1¾ Alb., Hjørnekær Mølle 1 Td. 1 Skp. 3 Fdk. = ¼ Alb., i alt 53 Tdr. 4 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Den først nævnte Mølle har 6 Tdr. 3 Skpr., den sidst nævnte 7 Tdr. 3 Skpr.

GJESSINGGAARD

i Jylland.

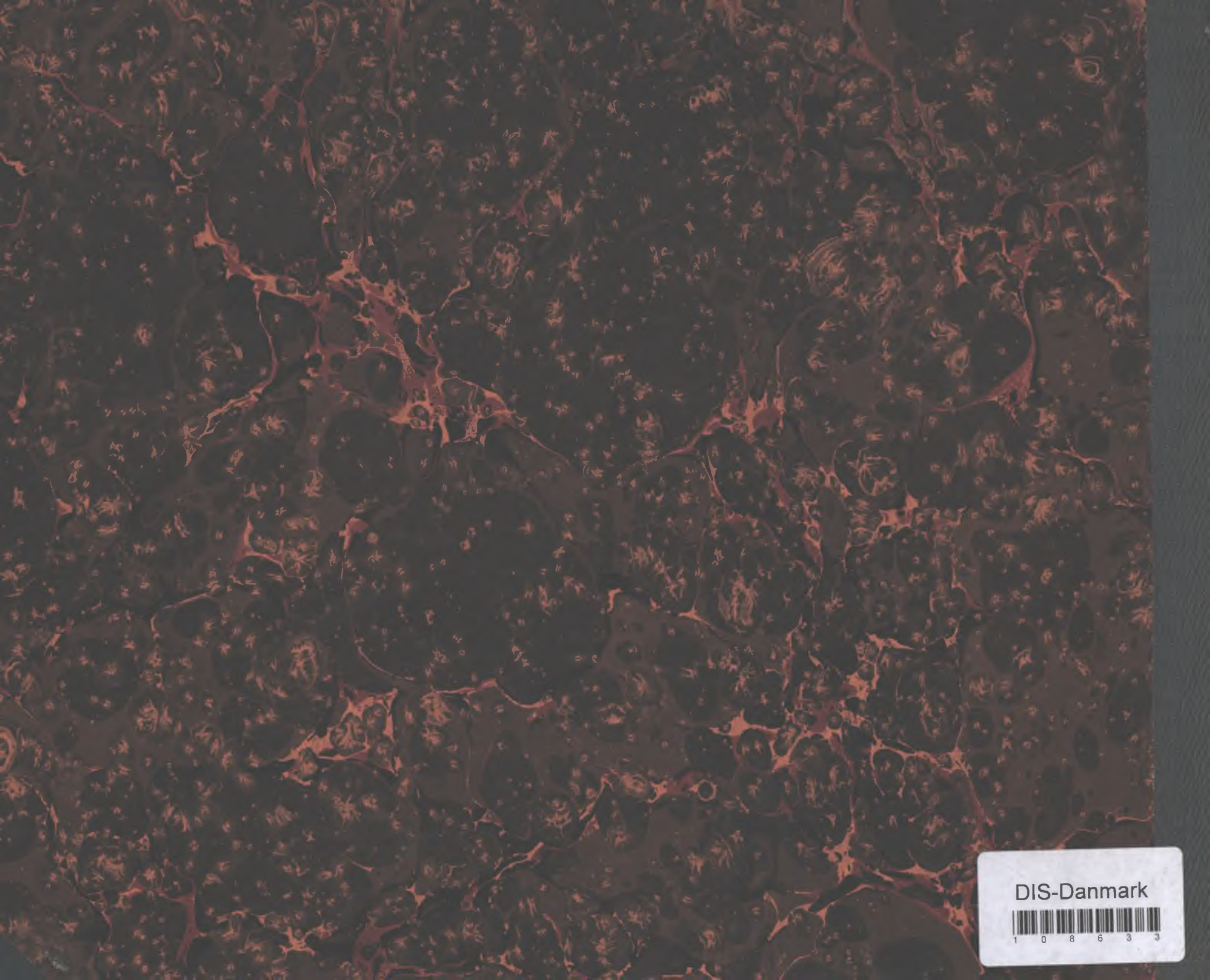
2 Fdl. Møllestyld. Gjesfinggaards Skov, der staaer i Forbindelse med dens Have, er styldsat til 2 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdl.; til Lvedegaard horer 1 Skp. 3 Fdl. $1\frac{1}{2}$ Alb. og til Bjerregaardene 4 Skpr. 1 Fdl. Skovstyld. Skovenes Fladeindhold er i alt omtr. 150 Tdr. Land; en Del deraf er Underkov. Selve Gaardens Marker have et Fladeindhold af omtr. 500 Tdr. Land Ager og omtr. 100 Tdr. Land Eng.

Bøndergodsset, der ligger i Lvede og Øster-Lørslev Sogne, udgjør 38 Gaarde, af hvilke ikkun en efter den ny Matrikel har 7 Tdr. Hartkorn, imedens efter den gamle 6 Gaarde (i Jlsøj By) hver havde 8 Tdr. Hartkorn, og 24 hver havde 7 Tdr. 6 Skpr. Hartkorn, samt 50 Huse. Det samlede Hartkorn var efter den gamle Matrikel 275 Tdr. 2 Skpr. 1 Fdl. $2\frac{1}{2}$ Alb. og er nu efter den ny 232 Tdr. 1 Skp. 2 Fdl. $2\frac{1}{2}$ Alb. I Aaret 1827 blev der ydet: i Penge 628 Rbd. 4 $\frac{1}{2}$ β Solv eller 952 Rbd. - $\frac{1}{2}$ 12 β Sedler og Tegns; i Korn: 37 Tdr. Byg, 39 Tdr. 4 Skpr. Havre, som betaltes efter Kapittelstagt, 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 25 Tdr. 2 Skpr. Havre in natura. De 3 Møller, af

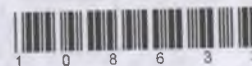
hvilke Gade Mølle, hvis Møllestyld er 5 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdl. Hartk., er regnet med iblandt Gaardens Huse, svarede 49 Tdr. Rugmel. End videre ydedes der 36 Lam, 26 Gæs, 72 Høns og 98 Sneske Vg. I Aaret 1851 ydedes der: i Penge 962 Rbd. 3 $\frac{1}{2}$ 9 β ; i Korn: 21 Tdr. 2 Skpr. Byg og 23 Tdr. Havre efter Kapittelstagt; 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 30 Tdr. 2 Skpr. Havre in natura; af Møllerne 63 Tdr. Rugmel; end videre: 36 Lam, 36 Gæs, 144 Høns og $97\frac{1}{2}$ Sneske Vg. Husmændenes Hoveri blev til Dels afløst til 1ste Maj 1851 for 24 β for hver Dag, og Gaardmændenes Hoveri blev afløst til 1ste November 1852 for 30 Rbd. for hver Gaard og nogle enkelte Rejser. Indfæstningen har i en lang Arrække udgjort 2—300 Rbd. for en Hølgård.

Til Gaarden horer Lvede og Øster-Lørslev Kirker; begge Tiender ydes til Gjesfinggaard af omtr. 518 Tdr. gammelt og omtr. 440 Tdr. nyt Hartkorn. Kongetienden af Lvede Sogn er matrikuleret til 17 Tdr. 4 Skpr. og af Øster-Lørslev Sogn til 58 Tdr. 7 Skpr. Hartk.; Kirketienden af det første Sogn er 17 Tdr. 4 Skpr. og af det sidste 63 Tdr. 4 Skpr. Hartkorn.

DIS-Danmark

1 0 8 6 3 3